

Β.
ΑΙ ΕΝ ΤΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΕΩΣ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ*

ΥΠΟ

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ (†)

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

μδ'. «Οὐκ ἄρα κακόδοξος, οὐδὲ κλέπτῃς καὶ πλάνος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρος, ὁ Κερκυραῖος, καὶ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης καὶ Πελοποννήσιος, οὐδὲ υἱοθέτησαν, ὡς φῆς, τὴν δόξαν τοῦ Καματηροῦ καὶ τοῦ Σικιδίτου, ἀλλὰ κατοπτρευσάμενοι τὴν ψῆφον τοῦ κατὰ τὸν Ἀγγελοκομνηνὸν Ἀλέξιον ἀμαθοῦς συνεδρίου καὶ τὴν τῶν μετ' αὐτὸ ἀκολουθησάντων αὐτῷ καὶ ἀντιλαμβανόμενοι τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν καὶ προφητικῶν ρημάτων, ἀντεπηνέχθησαν τῷ Χωνειάτῃ καὶ τῷ παραδοθέντι τῇ γραφῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀμαθεστάτῳ ἐκείνῳ συνεδρίῳ. Καὶ ὄρα τὰς ἐπιστολάς αὐτῶν ἀνεκδότους παρὰ Γεωργίῳ Ραστῇ καὶ Καμινάρῃ».

ξ'. «Οὐκ αἰσχύνει ἱερῆ Ἀθανάσιε καὶ σχολάρχῃ τῆς ἐν τῇ νήσῳ σχολῆς Χίου καὶ διδάσκαλε τῶν θεολογικῶν δογμάτων καὶ ἱεροκῆρυξ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, λέγων τὸ ἀναστὰν καὶ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἔχειν αἷμα; Κἄν οὐκ ἐδιδάχθῃς ὑπὸ τοῦ πολυθέου καὶ εἰδωλολάτρου καὶ τυφλοῦ Ὀμήρου, ὅστις λέγει τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀθανάτους θεοὺς καὶ ἐπιφέρων τὴν αἰτίαν ἐπάγει, «οὐ πυρὸν ἐσθίουσιν, οὐ πίνουσιν αἶθρα οἶνον, τοῦνεκα ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται». Εἶπερ αὐτὸς οὐκ ἀνέχεται εἰπεῖν τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς ἐναίμους, πῶς σὺ ἐτόλμησας εἰπεῖν πίνειν τοὺς πιστοὺς αἷμα τοῦ ἀναληφθέντος σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχειν αὐτὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν αἷμα καὶ χολὰς καὶ φλέγμα; Ὡ τῆς ἀτοπίας, βαβαὶ τῆς ἀλογίας».

ξά'. «Ἀσυνέτων ἂν εἴη ἀπέχεσθαι προφητικῶν, εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης μαρτυριῶν καὶ ἀντέχεσθαι δύο ἢ τριῶν ἁγίων Πατέρων, λεγόντων μεταλαμβάνειν τοὺς πιστοὺς τοῦ ἀναστάντος σώματος. Καὶ αὐθις οὐ σοφοῦ καὶ δικαίου ἂν εἴη τὸ παρορᾶν πάντας τοὺς ἀπ' ἀποστολικοῦ κηρύγματος Πατέρας μέχρι τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου καὶ μετ' αὐτὸν ἕως τοῦ συνεδρίου καὶ ἔτι μετ' αὐτὸ πολλοὺς ἄνδρας εἰπόν-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 519 τοῦ ΚΔ' τόμου.

τας οὐκ ἔμψυχον, ἀλλὰ σῶμα τοῦ Χριστοῦ βιβρώσκεισθαι καὶ αἷμα αὐτοῦ πίνεσθαι, καὶ ἀπρὶξ ἔχεσθαι δύο ἢ τριῶν, οἷτινες ἐν τοῖς πλείοσι λόγοις αὐτῶν ἐκείνοις πᾶσι δείκνυνται σύμφωνοι πιστεύοντες τῇ παλαιᾷ καὶ νέᾳ Διαθήκῃ».

ο'. «Βεβαιοὶ δὲ ἔτι ὁ αὐτὸς Ἄθανάσιος (ὁ Πάριος) τὴν μετάληψιν τοῦ ἀναστάντος σωτηρίου σώματος τῇ μαρτυρίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ τε Χρυσσοστόμου καὶ Γρηγορίου Νύσσης, περὶ ὧν εἴρηται (μγ'). Εἶτα εἶπερ οὗτοι οἱ μακάριοι ἔφασαν ἐσθίειν τοὺς πιστοὺς, ὃν ἐψηλάφησεν ὁ Θεωμᾶς καὶ ὃς κἀθήται ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, οὗτος ἐν τῇ χειρὶ τοῦ πιστοῦ ἔστι καὶ βιβρώσκειται ὑπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐννοοῦσιν οἱ μακάριοι τὸ ἀναστὰν σῶμα ἐσθίεσθαι, ἀλλὰ τὸ λογχευθὲν καὶ πηγᾶσαν τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ, εἶπον δὲ τὸν ἀναστάντα λόγῳ οἰκειώσεως· προσλαμβάνει γὰρ ὁ Κύριος τὰ παθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ἑαυτοῦ φύσεως καὶ λέγεται ἑσταυρώθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτοῦ οἰκειοῦται τὰ ἰδιώματα τῆς θεϊκῆς φύσεως αὐτοῦ· λέγομεν γὰρ τοῦτο τὸ ἐν τῇ φάτῃ τῶν ἀλόγων κείμενον βρέφος ἔστιν ὁ συνάναρχος καὶ συναΐδιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός».

σα'. «Πρὸς τούτοις βεβαιοὶ ὁ ὀρθοὶς Ἄθανάσιος τὸ ἀναστὰν σῶμα ἐσθίεσθαι τοῖς πιστοῖς διὰ τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ Ἀγγελοκομνηνοῦ βασιλείας συνόδου. Αὐτὸς δὲ οὔτε τοῦτον ὀνομάζω βασιλέα τῶν Ρωμαίων, οὔτε ἐκείνην τὴν ἀγέλην καλῶ σύνοδον. Ἐκείνον μὲν ὅτι ὑπεραγαπώμενος ὑπὸ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ καὶ βασιλέως, Ἰσαακίου ἐπιβουλεύσας καὶ τυφλώσας αὐτὸν καὶ τῆς πόλεως ἀπελάσας ἐγένετο τύραννος βασιλεύσας, μᾶλλον δὲ σαρδαναπαλεύσας, οὐδέποτε ἐνίκησεν ἀπλῶς μικροὺς καὶ ἀδυνάτους ληστές, ἀλλ' αἰεὶ ἠττώμενος καὶ φθειρόμενος εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ ὀσημέραι καθορῶν ληϊζόμενος ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Σέρβων καὶ Βλάχων ἐχρυσόφοροι καὶ ἐκοσμεῖτο, ὡς ἄλλος Ἡλιογάβαλος τῆς Ρώμης, καὶ τελευτῶν φοβηθεὶς τὰς νῆας τῶν Ἰταλῶν, ῥίψας τὸ στέμμα φυγὰς ἐγένετο καὶ οὕτω φυγῶν συλληφθεὶς ἀπώλετο, αἰτία γεγόμενος ἀλῶναι τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων Ἰταλοῖς καὶ γυμνωθῆναι πιντὸς ἱερατικοῦ καὶ πολιτικοῦ κόσμου καὶ τυραννηθῆναι πενήκοντα ἔτη· καὶ τούτου ἕνεκα οὐκ ὀνομάζω αὐτὸν βασιλέα τῶν Ρωμαίων ἀλλ' ὀλεθρὸν ἀδελφῶν, οὐδὲ τὴν τῶν ψευδομονάρχων μετὰ τινῶν τοῦ οὐροφωτῶδους λαοῦ συναγωγὴν ἐκείνην καλῶ σύνοδον, ἀλλὰ συνέδριον Ἰουδαίων καὶ Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἢ ἀγέλην ταύρων πiónων καὶ σύστημα βαθυπωγῶνων μοναχῶν».

ογ'. «Ἐπιστηριζόμενος δὲ τελευτῶν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ἐξηγητῶν τῆς θείας λειτουργίας λέγει τοὺς πιστοὺς βιβρώσκειν τὸ ἀναστὰν σῶμα. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄνδρες δείκνυνται ἐκ τῆς ἄγαν πολλῆς πίστεως καὶ εὐλαβείας πολλὰ εἰσάγοντες ἀπεικότα τῇ θεῖᾳ λειτουργίᾳ καὶ βουλόμενοι μεγαλύναι τὸ μυστήριον τῆς θείας μεταλήψεως, ὃν ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν, μᾶλλον ἐκάλυψαν αὐτό, μίξαντες τὰ νέρθεν καὶ τὰ ὑπερθεν· καὶ ὄρα κβ'. κγ'. κδ'. κε'.

κς' καὶ ξγ' παράγραφον. Εἶπερ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ὥσπερ οὖν καὶ ἔχει, οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν τούτων βεβαιοῖ ὁ κύριος Ἀθανάσιος τὸ ἀναστὰν σῶμα τοῦ Σωτῆρος βιβρώσκεσθαι. Ἄλλως δὲ καὶ οὗτοι ἐν πολλοῖς ἐμφαίνονται λέγοντες σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ ἐσθίειν τοὺς πιστοὺς καὶ πίνειν, μηδὲν ἄλλο προστιθέντες· καὶ οὕτω λύονται (ξδ') αἱ ἀπορίαι αὐτοῦ».

οδ'. «Ἄλλ' ἕως ἔρῃ τὸν μακαριώτατον καὶ ἀγιώτατον ἄνδρα βεβαιοῦν τὴν αὐτοῦ δόξαν, λέγοντα ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἐχειριδίῳ σελ. 52 καὶ 53 ἐν τῷ τόμῳ τοῦ Μελετιίου Συρίγου τὴν τῶν βαθυπωγῶνων μοναχῶν ἤτοι γνώμην ἢ δόγμα· φησὶ γὰρ ὁ μακαριώτατος αὐταῖς λέξεσιν. «Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τῷ ,αρχ'θ' ἔτει διὰ συνόδου ἐτράνωσε τὸ ἀληθὲς καὶ ἐβεβαίωσε τὸ μέρος τῆς εὐσεβείας καὶ τὸ ψεῦδος κατήλεγε καὶ τὸν αἵρεσιάρχην ἀνεθεμάτισε». Καὶ ταῦτα φάμενος προστίθησι καὶ λθ' ἐνός τινος στιχουργοῦ Ἐφραὶμ (λε'), ἐν οἷς φησιν ὁ μακαριώτατος εἶναι γεγραμμένα, ἃ ἤδη εἶρηκεν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ προσάγει μάρτυρα καὶ τὸν Χωνειάτην ταῦτά λέγοντα».

οε'. «Αὐτὸς δὲ ἀναγνούς ἐν ἐπιστάσιᾳ τὸν Χωνειάτην οὐκ εὖρον οὔτε σύνοδον, οὔτε ἀνάθεμα, οὔτε καθάρσεις, ἀλλ' ἢ ἃ ἔφην ἐν τῷ οβ' παραγράφῳ πρὸς δὲ τούτοις οὐθ' ὁ ῥηθεις στιχουργὸς Ἐφραὶμ (λε') εἶρηκε σύνοδον, οὔτε ἀνάθεμα, οὐθ' ὄλον τὸν Χριστὸν ἐν τῇ μερίδι, ἀλλ' ὄλον τὸ σῶμα αὐτοῦ τὸ ἀναστὰν ἐκ τῶν νεκρῶν. Πόθεν οὖν παραλαβὸν εἶρηκεν ὁ πατὴρ σύνοδον τὸ συνέδριον ἐκεῖνο οὐκ οἶδα, πρὸς δὲ τούτοις παρὰ τίνος εἴληφεν εἶναι ὄλον τὸν Χριστὸν ἐν ἐκάστη τῶν διδομένων μερίδων πρὸς μετάληψιν καὶ τοῦτο ἄπορον. Οὗτος γάρ αὐτὸς ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος πατήρ, ἀρχόμενος ἀναιρεῖν τὰ κεφάλαια τοῦ Λουκάρως Κυρίλλου, ἐκτίθησιν ἕξ κεφάλαια ἴδια, μᾶλλον δὲ πέντε, οὐδὲ γὰρ εὐρίσκειται πέμπτον. Ἐν τῇ τοίνυν ἀναιρέσει τοῦ Κυριλλικοῦ ΙΖ' κεφ. σελ. 40 φησίν· ἔτι τὸ πανάγιον μυστήριον κ.τ.λ. καὶ συνάγων τούτου τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν ἐν τῇ ἱερουργίᾳ πιστεύομέν φησι τὸν Χριστὸν παρεῖναι... ὥστε μετὰ τὸν ἁγιασμόν μετουσιοῦσθαι τὸν μὲν ἄρτον εἰς αὐτὸ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα κ.τ.λ., τὸν δὲ οἶνον εἰς αὐτὸ τὸ ἐκρεῦσαν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ αἷμα. Ταῦτα δὲ φάμενος ἐπισυνάπτει· ἔτι μετὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου πιστεύομεν εἶναι αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου κ.τ.λ. Πρὸς δὲ τούτοις φησίν· ἔτι πιστεύομεν τὸ αὐτὸ σῶμα καὶ αἷμα μεταδίδοσθαι πᾶσιν ὁμοίως καὶ ἱερεῦσι καὶ λαϊκοῖς κ.τ.λ. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι φησίν· ἔτι πιστεύομεν τέμνεσθαι καὶ διαίρεσθαι... καθ' ἑαυτὰ δὲ μένειν ἄτμητα καὶ ἀδιαίρετα. Ἐπὶ τούτοις δὲ πᾶσι φησιν· ἔτι πιστεύομεν ὅτι ἐν ἐκάστη μερίδι οὐκ εἶναι μέρος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ὄλον ὀλικῶς τὸν δεσπότην Χριστὸν κατ' οὐσίαν, μετὰ ψυχῆς δηλονότι καὶ θεότητος, ἤτοι τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον κ.τ.λ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκτίθησιν ὁ μακαριώτατος, ἀνθιστάμενος δυσὶ συνόδοις τοπικαῖς, μᾶλλον δὲ οἰκουμενικαῖς, γενομέναις ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Κυρίλλου καὶ Παρθενίου».

οστ'. «Ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ ,αχλη' θεοσώστω ἔτει γενομένη κατὰ τῶν τοῦ Λουκάρεως βλασφημῶν κεφαλαίων ἐπὶ Κυρίλλου, τοῦ ἐκ Βεργρίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ Ζ' ὄρθῳ αὐτῆς σελ. εἰκοστῇ δευτέρῳ οὕτω δογματίζει· Κυρίλλῳ δογματίζοντι μὴ μεταβάλλεσθαι τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εἰς τὸ ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ... ἀνάθεμα. Ἡ δὲ ἐν τῷ ,αχμβ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Παρθενίου τοῦ γέροντος καὶ Πατριάρχου αὐτῆς, ἀνατρέπουσα τὰς βλασφημίας τοῦ Κυρίλλου, ὡς εἶρηκεν ἐν τοῖς αὐτοῦ πέντε καὶ δέκα κεφ. ἐν τῷ ιζ' καὶ ιη', οὕτω δογματίζουσα ἐξελέγχει τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ σελ. εἰκοστῇ ἔκτῃ· «τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν οὕτω διαοργήγυσιν ὁ Λούκαρις, ὡς μηδὲν ἕτερον εἰ μὴ τύπον ψιλὸν ἐγκαταλείπειν... ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εἶναι ἀληθῶς σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα Χριστοῦ» καὶ βεβαιούσα ταῦτα ἐπάγει· «ὁ γὰρ Ἰησοῦς οὐκ ἔφησε τοῦτό ἐστιν ὁ τύπος τοῦ σώματός μου, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, δηλαδὴ τὸν ὀρώμενον καὶ λαμβανόμενον καὶ κλάμενον καὶ ἐσθιόμενον, τὸ ἁγιασθὲν ἤδη καὶ εὐλογηθὲν κτλ. Οὔτε τοίνυν ἡ ἐπὶ Κυρίλλου, οὔθ' ἡ ἐπὶ Παρθενίου ἁγία σύνοδος ἔφη τὸν Χριστὸν ὅλον ὀλικῶς κατ' οὐσίαν μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος, ἤτοι τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον εἶναι ἐν ἐκάστη μερίδι, ὡς ἔφησεν ὁ μακαριώτατος Δοσίθεος (οε'), ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα Χριστοῦ, οὔτε ἀναληφθὲν σῶμα ἔφασαν ἐσθίειν τοὺς πιστούς. Πῶς τοίνυν οὗτος αὐτὸς μέγιστος ἀγωνιστής, ἅγιος ἀνὴρ, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοσοῦτον καμῶν, γράφας τε βίβλους πολλὰς καὶ κινδυνεύσας δι' αὐτὴν καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν θαλάσῃ, ἀκολουθήσας συνεδρίῳ, τῷ ἐπὶ τοῦ Ἀγγελοκομνηνοῦ, μηδὲν θεμέλιον ἔχοντι προφητικὸν ἢ ἀποστολικὸν ἢ εὐαγγελικόν, ἔφησεν ἐν ἐκάστη μερίδι εἶναι τὸν ἀναληφθέντα Χριστόν; Τοῦτο μεγίστης ἀπορίας ἔργον ἐστίν· «οὔτε γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφη, οὗτος ὁ ἄρτος εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός, οὔθ' οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ ἑαυτῶν λειτουργίᾳ, οὔθ' ὁ Μάρκος, οὔθ' ὁ Κλήμης, οὔθ' ὁ Βασίλειος, οὔθ' ὁ Χρυσόστομος εἶπον, ποιήσον τὸν ἄρτον τοῦτον Χριστόν, ἀλλὰ σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Θάμβους τῷ ὄντι ἐμπίπλαμαι».

οζ'. «Ἄλλ' ἴσως ἐξ ἀπορίας οἱ λέγοντες τοὺς πιστοὺς ἐσθίειν τὸ ἀναστὰν καὶ ἀναληφθὲν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σῶμα μετὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τεθεωμένον, ὡς μὴ ἄλλου σώματος ὄντος ἐν τῷ Χριστῷ, ἀποφαίνονται δογματίζοντες ἐκεῖνο καθ' ἐκάστην ἐν ταῖς θεαῖς καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις εἰς μυρία ἔμπυχα τμήματα τέμεσθαι καὶ δίδοσθαι καὶ ἐσθίεσθαι, ἀλλὰ τὸ λέγειν οὕτως ἐστὶ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας· α' μὲν ὅτι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου ἐστὶν ἄτμητον καὶ ἀπαθές, ὡς καὶ τὰ σώματα πάντων τῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ καὶ στιγμῇ μελλόντων ἀναστήσεσθαι ἕπονται πάντως ἄτμητα· β' ὅτι πάντα τὰ σώματα ταῦτα οὐκ ἔχει αἷμα, ὡς μὴ ἐσθιόντα τροφήν, οὔτε πίνοντα οἶνον ἢ ὕδωρ· καὶ τούτου ἕνεκα οὐκ ἔχει αἷμα καὶ ἐπομένως οὔτε χολὴν μέλαιναν καὶ ξανθὴν, οὔτε φλέγμα, καὶ μὴ ὄντων τούτων οὔτε

θάνατος παρομαρτεῖ· οὗτος γὰρ ἐνὸς τούτων τῶν τεσσάρων ἢ πλεονάσαντος ἢ ἑλλείψαντος συμβαίνει τὸ θανεῖν. Πῶς τοίνυν πίνουσιν οἱ πιστοὶ αἷμα τοῦ ἀναληφθέντος κυριακοῦ σώματος; γ' Ὑποθετέον εἶναι αὐτὸ τμητὸν εἰς ἄπειρα ἔμψυχα τμήματα, ὅτι πᾶν σῶμα κατὰ τοὺς φυσικοὺς εἰς ἄπειρα τέμνεται· πῶς δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ τμηθέντι οὕτω σώματι αὐτοῦ τμηθῆσεται εἰς ἄπειρα, ἀσώματος οὔσα καὶ ἄυλος, ὡς πάντα τὰ κτιστὰ καὶ ἄυλα πνεύματα τῶν ἁγίων Ἀγγέλων καὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων οὐ τέμνονται. δ'. Ἡ συνάναρχος τῆ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆ τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑποστάσει ὑπόστασις ἐστὶν ἀχώριστος τοῦ ἰδίου ἑαυτῆς ἔμψυχου σώματος, ὡς ἦν καὶ πρὸ τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, ταυτὸν εἰπεῖν ὁ Χριστὸς ἐν δυσὶ τελείαις ταῖς φύσεσι καὶ ταῖς θελήσεσι καὶ ταῖς ἐνεργείαις καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει. Καὶ οὖν ὁ λέγων βιβρώσκειν σῶμα ἔμψυχον Χριστοῦ τεθεωμένον πιστεύει ἂν καὶ ὁμολογεῖ βιβρώσκειν αὐτὸν ὅλον, ὅπερ οὐδὲ ὀλίγης καὶ ἀδρανοῦς γνώσεως ἀνθρώπος φαίη ἂν. Οὐκοῦν κατὰ ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα πλείω οὐ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα, τουτέστιν αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν ἀναστάντα καὶ ἀναληφθέντα ἐσθίειν τοὺς πιστούς, ἀλλὰ τὸ σῶμα Χριστοῦ τὸ ἄπνον μὲν, ζῶν δὲ καὶ τεθεωμένον, τὸ ἐκρεῦσαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα καὶ ὕδωρ».

οη'. «Ἐτι ἴσθι ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἁγίων Πατέρων μέχρι τέλους τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν ἁγίων συνόδων καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι πολλῶν ἑτῶν ἔφησε τὸ μεταλαμβάνομενον σῶμα τοῦ Σωτῆρος εἶναι ἔμψυχον, ὅτι μὴ τὸ ἐπὶ τοῦ ἔξωλεστάτου Ἀγγελοκομνηνοῦ βασιλέως, μᾶλλον δὲ προδότου καὶ ἀδελφοκτόνου Ἀλεξίου τῶν βαθυπωγῶνων συνέδριον καὶ μετ' αὐτὸ ὁ μακαριώτατος Ἱεροσολύμων ἐκείνος ἀνὴρ Δοσίθεος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ σεβάσιμος Πατὴρ κύρ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ὁ μὲν ἐξ ἄκρας ἀλογίας καὶ ἀμαθείας, ὁ δὲ μακαριώτατος ἐκ τοῦ ἀπάτου κατὰ τῶν Λουθηροκαλβίνων ζήλου καὶ ἐκ συναρπαγῆς».

οθ'. «Εἴπερ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, ὥσπερ οὖν καὶ ἔχει, τὸ συνέδριον (λοσ') οὐ θέμενον πρὸς καθαιρέσειν τῆς γνώμης τοῦ Καματηροῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Σικιδίτου μαρτυρίας οὔτε προφητικῆς, ὡς τὸν θυόμενον ἐνιαύσιον ἀμνὸν ἐν τῷ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, οὐ τὸ αἷμα οὐκ ἠσθίετο (ζ'), ὅτι ἡ ψυχὴ ἦν αὐτοῦ, οὔτε εὐαγγελικῆς, ὡς τὸ λάβετε φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, καὶ οὐκ ἐγὼ ὁ Χριστός, οὔτε ἀποστολικῆς, ὡς τὸ δσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, καὶ οὐ τὴν ἀνάστασιν, οὐδὲ τὴν ἀνάληψιν, ἀλλὰ προτεῖναν πίστεις Πατέρων ἁγίων, δηλονότι τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, οἵτινες ἐν ἄλλοις συγγράμμασιν αὐτῶν ὁμολογοῦσιν οὐκ ἀναστὰν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐσθίειν τοὺς πιστούς, ὁ ἐστὶν αὐτὸν τὸν ἀναληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς Χριστὸν, (ὅπερ καὶ τῆ ἀκοῆ δυσπαράδεκτον καὶ τῷ ὀρθῷ λογισμῷ ἀδύνατον), ἀλλ' ὁ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς

αὐτοῦ ἢ ὁ ἐλογχεύθη καὶ ἐπήγασεν αἷμα καὶ ὕδωρ, πῶς ἀποδεκτέον καὶ σύνοδον ῥητέον ἁγίαν ;»

π'. «Οὐκ ἔδει τοίνυν μήτε τὸν μκαριώτατον, μήτε τὸν σοφὸν διδάσκαλον κύρ Ἀθανάσιον ἀκολουθήσαντας συνεδρίῳ ἀγραμμάτων ἀνθρώπων καὶ βαθυπωγῶνων μοναχῶν, τὸ κουκούλιον μέχρι τῆς ῥινὸς καταχαλόντων, εἰπεῖν ἐκεῖνο σύνοδον ἁγίαν, μηδὲ αἰδεσθῆναι τὸν Ἀγγελοκομνηνὸν Ἀλέξιον, ὃς προσέθηκεν ἑαυτὸν, ἢ φησιν ὁ Χωνειάτης καὶ Ἐφραιμ ὁ στιχουργός, τῷ συνεδρίῳ ἐκείνῳ ὡς κρείττονι μέρει».

πε' «Οὐκ ἂν τοίνυν ἀνεδεξάμην τὸν πόνον εἰς τὸ γράφαι ταῦτα, εἰ μὴ ἤμην ἐσφαλμένος ἐν τῷ ΙΑ' λόγῳ τῶν ἐπιλεγομένων, ἐν ᾧ ἐν τῷ μέρει οὐκ ἐπίστευον εἶναι ὄλον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, μὴ πληροφορηθεὶς ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων, ὧν εἰρήκασιν οἱ διδάσκαλοι καὶ Πατέρες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἔφην ἐν τῷ πρώτῳ παραγράφῳ τοῦδε τοῦ ΙΒ' λόγου, καὶ εἰ μὴ ἤκουον πολλῶν οὐ μόνον εὐγενῶν ἀλλὰ καὶ λογίων ἀνδρῶν, λεγόντων πᾶσαν μερίδα ἔμψυχον, καὶ εἰ μὴ εἴωρακα ἐν τύποις τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκδοθὲν ἐσθίεσθαι ἔμψυχον, καὶ πολλοὺς τῶν ἀναγνόντων καὶ ἀναγινωσκόντων πιστεύσαντας τῇ γνώμῃ καὶ μεταφράσαντας δακιστὶ καὶ τύποις ἐκδόντας τὴν μετάφρασιν. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ εἰ μὴ ἔγνων οὐκ ὀλίγους τῶν οἰομένων εἶναι ἀσφαλεῖς θεολόγους καὶ τρίβωνας τῆς θείας παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἀνθισταμένους μοι μὴ πειθομένῳ τοῖς λέγουσιν ἐσθίεσθαι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ταῦτ' εἰπεῖν τὸν Χριστόν, καὶ αἰρετικὸν ἀποκαλοῦντάς με, ὡς μὴ δεχόμενον τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀγγελοκομνηνοῦ καὶ βασιλέως Ἀλεξίου παρ' ἐμοὶ μὲν συναθροίσιν ἢ συναγωγῇν ἢ συνέδριον πτόνων ταύρων ἐπισκόπων καὶ βαθυπωγῶνων μοναχῶν, παρ' ἐκείνοις δὲ οὔσαν σύνοδον ἁγίαν καὶ κανονικὴν καὶ δογματικὴν».

πς' «Τούτων ἀκούσαντες, μένοντες ἀκαμπτοὶ λέγουσιν ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν παρὰ τινῶν μεγάλων διδασκάλων, ὅτι ἐν ἐκάστη μερίδι τοῦ ἄρτου ἐστὶν ψυχὴ Χριστοῦ, καὶ οὕτω πιστεύομεν καὶ τῶν σῶν λόγων καταπτύομεν. Κἀγὼ πρὸς αὐτούς, μᾶλλον δὲ πάντες οἱ μέγιστοι Πατέρες τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φασίν· εἴπερ τῶν μεταλαμβανομένων μερίδων τοῦ δεσποτικῆς σῶματος ἔχει ἐκάστη λογικὴν ψυχὴν Χριστοῦ, ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὴν ἢ τέμνεσθαι εἰς μυρία τμήματα, ὅπερ ἀδύνατον, ἀσώματος γάρ· πᾶν γάρ ἀσώματόν ἐστιν ἄτμητον καὶ ἀδιαίρετον, ὡς ὁ ἀσώματος Ἄγγελος καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου· ἢ καθ' ἐκάστην κτίζειν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἀπειρους ψυχὰς τοῦ Χριστοῦ, ὅσοι ἦσαν ἂν οἱ μεταλαμβάνοντες τῶν πιστῶν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸς ὁ διάβολος ἔφριξεν ἂν κατὰ νοῦν λαβεῖν».

πς' «Προέρχεται δὲ καὶ ἄλλο ἀτοπώτερον τῶν εἰρημένων ἐκ τοῦ λέγειν τὰς μεταλαμβανομένας μερίδας ἔχειν λογικὴν ψυχὴν. Εἴπερ γὰρ αὐταὶ εἰσιν ἔμψυχοι, ἀνάγκη ἐστὶν ἕνα ἕκαστον ἀνθρώπον πιστὸν μεταλαμβάνοντα τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τριακοσίας ψυχὰς τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ σώματος

αὐτοῦ, ταῦτόν εἶπειν τριακοσίους Χριστούς. Φεῖσαί με, Κύριε, ἀναγκαζόμενον ληρεῖν. Καί εἰ τοῦτο ἐν μυλλιουνοῖς πολλοῖς τῶν πιστῶν, μεταλαμβάνοντων τρεῖς τοῦ ἔτους, ἀνάγκη ἐστὶν εἶναι μυλλιούνια Χριστοὶ μεταλαμβάνόμενοι. Καί εἶπερ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἕως τοῦ νῦν καὶ ἐντεῦθεν ἕως τῆς δευτέρας παρουσίας, πόσοι Χριστοὶ ἐβρώθησαν καὶ πόσοι βιβρώσκονται καὶ πόσοι βρωθήσονται; «Ἄλλ' ἡμῖν φησὶν ὁ Ἀπόστολος, εἰς Θεὸς καὶ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ». Οὐκοῦν οὐκ ἄπειροι Χριστοὶ εἰσι μεταλαμβάνόμενοι, ἀλλ' ἐν σῶμα Χριστοῦ ἄπνουν μὲν, ζῶν δὲ καὶ τεθεωμένον, ἐσθιόμενον καὶ μηδέποτε δαπανώμενον, ὡς οἱ πέντε ἄρτοι τῆς ἐρήμου».

πκ' «Ἐνίστανται δὲ τούτοις οἱ ἀδελφοὶ λέγοντες, πῶς ἐστὶ χωρισθῆναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐπερ ἀναληφθέντος ἐστὶν ἐκεῖνο ἐξ ἐκεῖνου μέχρι παντὸς αἰῶνος ἐνταῦθα καὶ μετὰ τοῦτα ἀδιάζευκτον. Εἶπερ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, ὥσπερ οὖν καὶ ἔχει, τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ βιβρώσκουσιν οἱ πιστοί. Αὐτὸς δὲ αὐτοῖς οὐ τοῦτο τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ λογχευθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἐκρεῦσαν αἷμα καὶ ὕδωρ, ὡς μαρτυροῦσι πάντες οἱ Πατέρες, ὧν εἰσι Δαμασκηνὸς ὁ Ἰωάννης καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης».

πθ' «Οὐ δεῖ τοίνυν τοὺς κυρίους διατείνεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν δυσὶν ἢ τρισὶν ἁγίοις πατράσιν, οἵτινες ἐν μὲν ἐγκωμιαστικοῖς λόγοις τισὶν αὐτῶν ἔφρασαν τὸ ἀναληφθὲν σῶμα ἐσθίεσθαι, ὡς ἂν πλείω εὐλάβειαν καὶ πίστιν ἐμφυτεύσειαν τοῖς πιστοῖς, ἐν ἄλλοις δὲ λόγοις πλείοσιν ἑαυτῶν ἀπεφήναντο τὸ λογχευθὲν ἐσθίειν αὐτούς. Μανθάνομεν τοίνυν ἐκ τῶν κειμένων ἤδη λόγων, ὅτι οὐ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς θεότητος, τοὔτέστιν αὐτὸν τὸν ἀναστάντα Χριστὸν ἐσθίουσιν οἱ πιστοί, ἀλλ' ἄπνουν μὲν σῶμα, ζῶν δὲ καὶ τεθεωμένον, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι ὁ Χριστὸς παρῶν ὢν ἐν τῇ λειτουργίᾳ μεταποιεῖ τὸν μὲν ἄρτον εἰς σῶμα ἑαυτοῦ, ἄπνουν μὲν, ζῶν δὲ καὶ τεθεωμένον, ὡσαύτως δὲ τὸν οἶνον εἰς αἷμα τοῦ παθητοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκεῖνο μὲν πρὸς ἐστίασιν, τοῦτο δὲ πρὸς πόσιν».

η' «Ἰνα δὲ τέλος ἐπιθῶ ταύτῃ τῇ πνευματικῇ πραγματείᾳ, τὴν ἀπολογίαν ταύτην παραδιδούς τελευταίαν τῇ γραφῇ πρὸς τοὺς λέγοντάς με αἰρετικὸν καὶ σχισματικόν, πᾶσι τοῖς αὐτοῖς συλλαλοῦσι καὶ συνδιατρέβουσιν ἀκολουθῶν τοῖς θείοις πατράσι καὶ πρὸ τούτων τῇ παλαιᾷ καὶ νέᾳ Διαθήκῃ».

«Α'. Φημὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀγγελικομνηνοῦ Ἀλεξίου συνέδριον μὴ εἶναι σύνοδον ἁγίων πατέρων καὶ ἑλλογίμων καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ τούτων πόνων καὶ βαθυπλώνων μοναχῶν ἀγέλην' οὐδὲ γὰρ συνέστη προστάγματι βασιλικῷ, ὡς αἱ ἑπτὰ οἰκουμενικαὶ καὶ ἅγιοι σύνοδοι, οὔτε μὴν ἀρχιερατικῷ λόγῳ καὶ προσκλήσει, ὡς αἱ ἅγιοι ἑπτὰ τοπικαί.

Β'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι οὔτε ὁ Χωνειάτης, οὔθ' ὁ στιχοιργὸς Ἐ-

φραϊμ ἔφη σύνοδον, ἀλλὰ μόνον κρείττονα μοίραν, ἐκάτερος παρακρουσθέντες ὑπὸ μεγάλης δεισιδαιμονίας καὶ ὑπὸ μαρτυρίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Νύσσης Γρηγορίου, οἵτινες ἐν ἄλλοις λέγουσι τάναντία.

Γ'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι ἐν τῷ συνεδρίῳ οὐ παραδέδοται κροκαθήμενος, οὔτε οὐδείς τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν, οὔτε οὐδείς τῶν μητροπολιτῶν, οὔτε οὐδείς τῶν ἀρχιεπισκόπων ἢ ἐπισκόπων ἢ τῶν ἡγουμένων ἢ τῶν ἐλλογίμων καὶ ὁσίων μοναχῶν ἢ τῶν ἐνδόξων ἀρχόντων.

Δ'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι τόμος οὐκ ἐγγράφη, οὔτε πράξις ἐδηλώθη, οὔτε ὑπογραφή ἐξ ὀνόματος μία καὶν παρεδόθη, ὡς δείκνυται ταῦτα πάντα ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς συνόδοις, ἐν αἷς οὐ μόνον δείκνυνται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν προὔχόντων ἐν ἱερωσύνῃ καὶ ἀγιωσύνῃ καὶ παιδείᾳ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἐσχάτων καὶ πάνυ ὑποβεβηκότων πατέρων.

Ε'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι οὐ συνηθροίσθησαν ἐν οἴκῳ βασιλικῷ ἢ ἀρχικῷ ἢ ἐν ἁγίῳ ναῷ, ὥσπερ αἱ οἰκουμενικαὶ καὶ αἱ τοπικαί, ἀλλ' ἐν ῥύμαις καὶ πλατεῖαις καὶ ταβέρναις καὶ ἀγυιαῖς καὶ ἀγοραῖς καὶ πρᾶτηροῖς συστάντες ἐφώνουν, ἔκραύαζον καὶ ὡς ᾤοντο εὐσεβεῖν ἔλεγον ἐσθλεῖν τοὺς πιστοὺς τὸ ἀναστάν καὶ ἀναληφθῆν σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ ψυχῆς. Καὶ πῶς ἂν εἴποι τις τὰς τοιαύτας συστάσεις σύνοδον ἁγίαν ;

Σ'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι οὔτε ἡ ἐπὶ Κυρίλλου, οὔτε ἡ ἐπὶ Παρθενίου, τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαρίων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἁγία σύνοδοι, οὔτε εἶπον σύνοδον τὸ τοιοῦτον συνέδριον, οὐθ' ὅλως κατεδέξαντο μνησθῆναι αὐτοῦ, καλῶς ποιησάμεναι, συναγωγὴν ἰουδαϊκὴν αὐτό, ὡς δοκεῖ, νομίσαντες, τῷ Θεῷ ἐπόμενοι λέγοντες, «οὐ μὴ συναγάγω τὰς ἐξ αἱμάτων συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, οὐδὲ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου».

Ζ'. Οὐ καλῶ σύνοδον, ὅτι αἱ μὲν οἰκουμενικαὶ καὶ τοπικαὶ σύνοδοι ἐβεβαίωσαν τοὺς ἑαυτῶν λόγους οὐκ ἐκ τῶν προγενεστέρων πατέρων, ἀλλ' ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, τὸ δὲ συνέδριον τουτὶ οὐδεμίαν μαρτυρίαν προτεῖναν ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔθηκε γνώμας πατρικᾶς, αἵτινες οὐκ ἀπέβλεπον εἰς τὸ δογματῆσαι, ἀλλ' εἰς τὸ ἐγκωμιάσαι καὶ μεγαλύναι τὸ μυστήριον τῆς θείας μεταλήψεως, ἀνθ' ὧν καὶ αἱ δύο ρηθεῖσαι σύνοδοι, ἡ ἐπὶ Κυρίλλου καὶ ἡ ἐπὶ Παρθενίου, οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ συνεδρίου ἐκείνου, ὡς μηδεμίαν ἔχοντος ὀρθοδοξίας μαρτυρίαν ἐκ τῆς Γραφῆς, καὶ μάλιστα τῆς νικαῦτα παρείδον, ὅτε ἦπεν ὡς ἑπταπλασίως κάμιμος πυρὶ ἢ τῶν Λουθηροκαλβίνων αἵρεσις, ὅτε καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὀλίγου δεῖν ἀνετράπη, εἰ μὴ ὁ Κύριος ἐβοήθησεν αὐτῇ.

Η'. Οὐ καλῶ σύνοδον· οὐδεμία γὰρ τῶν τε οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, οὔτε οὐδείς τῶν ἀρχαίων πατέρων ἔφη τοὺς πιστοὺς βιβρώσκειν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντες ὁμοφώνως καὶ

ὁμοφρόνως ὁμολογοῦσι σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ τεθεωμένον, οὐ μὴν δὲ καὶ ἔμψυχον.

Θ'. Ὁμολογῶ τοίνυν τοὺς πιστοὺς βιβρώσκειν οὐ τὸ ἀναληφθὲν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σῶμα τοῦ Σωτῆρος, ταῦτὸν εἰπεῖν ὄλον τὸν Χριστόν, ἀλλὰ ἄπνουν σῶμα Χριστοῦ, ζῶν τε καὶ τεθεωμένον.

Ι'. Πιστευτέον τὸ ἀναληφθὲν σῶμα αὐτοῦ μῆτε τέμνεσθαι, μῆτε διαίρεισθαι, μῆτε ἐσθίεσθαι, ἀλλ' ἔστιν ἄτμητον, ἀδιαίρετον καὶ ἄβρωτον, ἐσθίειν δὲ τοὺς πιστοὺς τὸν μεταβαλλόμενον ἄρτον καὶ οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τῇ ἐπικλήσει τοῦ παναγίου Πνεύματος, τὸ παθητὸν καὶ ἄπνουν καὶ ἀδιάφθορον, ὡς δειχθήσεται παρακατιόντι μοι μνηθέντι παρὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

ΙΑ'. Πιστευτέον ἀδιστακτως τὸ μὲν μεταλαμβάνόμενον πανάγιον σῶμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἶναι ἕναιμον καὶ ταῦτὸν τῷ παρθενικῷ παναγίῳ σώματι, ὃ προσέλαβεν ἐκ τῶν παναχράντων καὶ παναγίων αἱμάτων τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς παναγίας αὐτοῦ μητρὸς, τὸ δὲ ἀναληφθὲν οὐκ ἕναιμον, ἀλλ' ἄναιμον· οὐδὲ γὰρ αἷμα, ὡς καὶ τὰ σώματα τῶν μελλόντων ἀναστήσεσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ οὐχ ἔξουσιν αἷμα, ἐπεὶ οὐδὲ χολὰς, οὐδὲ φλέγμα· ὅπου γὰρ ταῦτα, ἐκεῖ καὶ βρῶσις καὶ πόσις κ.τ.λ. Ἔστι τοίνυν τὸ μεταλαμβάνόμενον σῶμα ἄπνουν μὲν, ζῶν δὲ καὶ τεθεωμένον καὶ ταῦτὸν τῷ παρθενικῷ σώματι· σῶμα γὰρ προσέλαβε καὶ οὐ λογικὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος, ὡς πάντες οἱ συλλαμβανόμενοι ἄνθρωποι ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρὸς αὐτῶν.

ΙΒ'. Τοῦτὶ τὸ ἐσθιόμενον καὶ παρθενικὸν σῶμα, τὸ ἄπνουν, ζῶν τε καὶ τεθεωμένον, ἀποκαθίστησι τοὺς ἀξίως μεταλαμβάνοντας σῶμα γνήσιον οἰκεῖον καὶ ἀληθινὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκκλησίαν ἁγίαν αὐτοῦ καὶ Χριστόν. Σῶμα μὲν ὅτι φησὶν, «ὕμεις ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους κ.τ.λ.». Ἐκκλησίαν δὲ ὅτι αὐθις φησὶν ὁ αὐτὸς τοῖς Ἐφεσίοις κεφ. ε'· «αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας». Καὶ αὐθις ὁ αὐτὸς κεφ. α'· «πάντα ὑπέταξεν ὁ Θεὸς ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ κεφαλὴν». Χριστὸν δὲ ὅτι πάλιν ὁ αὐτὸς Κορινθίοις ἐπιστέλλων κεφ. ιζ', «καθάπερ γὰρ φησὶ τὸ σῶμα ἐν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ ἐνὸς σώματος πολλά ὄντα ἐν ἐστὶν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς», Χριστὸν λέγων τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἔχουσαν κεφαλὴν τὸν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τοῦ κρείττονος μέρους παρωνόμασεν ὄλον τὸ σῶμα.

ΙΓ'. Πιστευτέον ἀδιστακτως ταύτην τὴν τρεφομένην Ἐκκλησίαν τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ λεγομένην σῶμα αὐτοῦ καὶ Χριστὸν ἀναστήσει ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ μετὰ τρεῖς χιλιάδας ἐτῶν τελείων ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας, ὡς ἀνέστησε τὸ σταυρωθὲν καὶ ταφέν ἑαυτοῦ σῶμα μετὰ τρεῖς ἡμέρας θανὸν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ· φησὶ γὰρ ὁ αὐτὸς τοῖς

αὐτοῖς κεφ. ιε' τῆς α', «ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται, ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι ζωοποιηθήσεται, ἀπαρχὴ Χριστὸς (ζωοποιηθήσεται), ἔπειτα δὲ οἱ τοῦ Χριστοῦ (ζωοποιηθήσονται) ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ», τῷ μὲν Χριστὸς πάντας τοὺς ἐν χάριτι μεταλαμβάνοντας καὶ μεταλαμβάνοντας καὶ μεταληφόμενους ἀξίως τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ θεορρύτου αἵματος ἐννοῶν ὁ Ἀπόστολος μέχρι τῆς συντελείας, τῷ δὲ οἱ τοῦ Χριστοῦ τοὺς ἐν τῷ φυσικῷ καὶ γραπτῷ νόμῳ πατέρας καὶ προπάτορας αὐτοῦ.

ΙΑ'. Πιστευτόν τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου, ὃ ἔφασαν πολλοί, ὡς εἴρηται ἐν τοῖς πρόσθεν τοῦδε τοῦ λόγου, ἐσθίειν τοὺς πιστούς, οὐκ ἔχει αἷμα, ἐπεὶ οὐδὲ σὰρξ ἐστὶ· φησὶ γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῆς τῆς α', «τοῦτο φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθορᾶν κληρονομεῖ»· ἔξ ὧν ὁ μὲν Θεολόγος Γρηγόριος, ὡς εἴρηται (ξ'), λαβὼν τὰς πίστεις ἔφησεν, ὁ ἀναστὰς Χριστὸς οὐκ ἐστὶ σὰρξ, οὐδ' ἀσώματος, ἀλλὰ (μετὰ) σώματος θεοειδεστέρου μέντοι, ὡς οἶδεν αὐτός. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος σελ. 229, «ἴστέον ὅτι σῶμα ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος συνεστὸς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐκ ἀπολαύσει τῆς βασιλείας· οὐκ ἐστὶ γὰρ φησὶν ἐκεῖ βρωσις καὶ πόσις, ἐξ ὧν πάντως τὸ τοιοῦτον σῶμα τρέφεται». Πρὸς δὲ τούτοις ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἐν τῷ ε' τῆς πρὸς Κορινθίους β' αἴρει τὸν σαρκικὸν βίον ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος καὶ νεκροὺς ἀποφαίνεται εἶναι διὰ τὸν Χριστόν, ὃν ὁμολογεῖ μὴ ἔχειν σάρκα ἐν αἵματι καὶ τοῖς ἄλλοις χυμοῖς, ἀλλ' ἔχειν σῶμα μὲν οὐκ ἀγγελικόν, θεοειδὲς δέ, ὡς οἶδεν αὐτός· κρίνομεν γὰρ φησὶν, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. Καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγεγνηέντι. Ὡστε ἡμεῖς οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα (χριστιανόν), εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν. Ὡστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, τοῦτέστι καινῇ κτίσει κτλ. Πῶς οὖν ἐσθίουσι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα καὶ πίνουσιν αἷμα αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ Ἀπόστολος οὐ γινώσκει κατὰ σάρκα Χριστόν, ὃς Χριστὸς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησὶ τοῖς Ἰουδαίοις, «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς αἰώνιον ζωὴν»· ταῦτα λέγων ἄρα οὐ σημαίνει σάρκα ἑαυτοῦ παθητὴν πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἐσθίεσθαι; Πάντως καὶ οὐκ ἐστὶν ἀμφιγοεῖν· τοῦτο γὰρ εἰδὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος, ἀναστάντα καὶ ἀνεληθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα κατ' ἀνθρώπον τέλειον καὶ τέλειον Θεὸν τὸν Χριστόν· καὶ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν αὐτὸν σάρκα· ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ἄλλο ἐστὶν ἢ αἷμα πεπηγός. Γίνεται δὲ τοῦτο κατάδηλον ἐκ τῶν συλλαμβανομένων ἐν τῇ τῶν γυναικῶν μήτρᾳ ἐμβρύων· ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν κρατηθέντων καταμηνίων αἱμάτων ἔχει τὴν σύστασιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ θορὸς τοῦ ἀνδρός, τὸ καθαρότερον αἷμα αὐτοῦ ἐστὶν, ὡς ἤκουσά τινος τῶν δοκίμων ἀκεστόρων. Εἴπερ οὖν

ταῦτα οὕτως ἔχει, ὡσπερ οὖν καὶ ἔχει, οὐ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα ἐσθίεται, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμάμενον καὶ ἐκβλύσαν αἷμα καὶ ὕδωρ, ἄπνουν μὲν, ζωοποιὸν δὲ καὶ τεθεωμένον.

ΙΕ'. Πειθαρχητέον τῷ Ἀποστόλῳ, μᾶλλον δὲ τῷ δι' αὐτοῦ λαλοῦντι Χριστῷ ταῦτα λέγοντι, καὶ οὐ τοῖς ἀποφαινομένοις τοὺς πιστοὺς ἐσθίειν τὸ ἀναληφθὲν σῶμα αὐτοῦ καὶ πίνειν τὸ αἷμα αὐτοῦ.

ΙΣ'. Ὁ μὲν Γρηγόριος ὁ Θεολόγος φησὶν ἔχειν τὸν ἀναστάντα Χριστὸν θεοειδέστερον σῶμα, ὡς οἶδεν αὐτὸς φησιν, ὁ δὲ Ἀπόστολός φησιν τὸ σῶμα αὐτοῦ δεδοξασμένον καὶ παραπλησίως αὐτῷ καὶ τὰ σώματα τῶν Ἁγίων γράφων γὰρ πρὸς Φιλιππησίους κεφ. γ' λέγει· «ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν, ὃς μετασηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»· δεδοξασμένον δὲ σῶμα ἔδειξεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ μεταμορφώσει αὐτοῦ· φησὶ γὰρ ὁ Ματθαῖος κεφ. ιζ'· «καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμπε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος κ.τ.λ.». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ματθαῖος· ὁ δὲ Κύριος ἐν τῷ ιγ' κεφ. τοῦ Ματθαίου, «ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ καὶ συλλέξουσι...τὰ σκάνδαλα...καὶ βαλοῦσιν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς...τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος». Εἴπερ τοίνυν ὁ Χριστὸς ἔχει σῶμα λαμπρὸν ἄνευ αἵματος, ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τῶν ἁγίων τὰ σώματα μετασηματίζει τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, πῶς ἔχει αἷμα καὶ σάρκα τὸ ἀναληφθὲν αὐτοῦ σῶμα καὶ πῶς ἐσθίουσιν αὐτὸ καὶ πίνουσιν αἷμα αὐτοῦ ἀναστάντος καὶ ἀναληφθέντος καὶ ὑπερδοξασθέντος καὶ πῶς καθίσει ἐν τῷ πατρικῷ θρόνῳ Χριστός, ἔχων σάρκα μεθ' αἵματος καὶ χολῶν καὶ φλέγματος; Ὅντως ἐκπλήξεως ὁ λόγος. Οὐκ ἄρα τὸ ἀναληφθὲν σῶμα βιβρώσκουσιν οἱ πιστοί, ἀλλὰ τὸν μεταποιούμενον ἄρτον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς σῶμα παθητὲν τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐσθιομένου ποιεῖ αὐτὸς τοὺς ἐσθίοντας σῶμα ἑαυτοῦ καὶ ἀποθανόντας ἀναστήσει αὐτοὺς ὡς σῶμα αὐτοῦ.

ΙΖ'. Πιστευτέον ὅτι καὶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον καὶ τὸν ἱερομάρτυρα Κλήμην καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Χρυσόστομον ἐν ταῖς λειτουργίαις ἔχειν τὴν αὐτὴν πίστιν, ἣν ἐξεθέμην ἐν τῷ ἡδη ρηθέντι ις' κεφ. τοῦ πθ' παραγράφου. Πάντες γὰρ προσευχόμενοι οὐ λέγουσι, παρακαλοῦμέν σε ποιήσον τὸν ἄρτον τοῦ γενέσθαι τὸν ἀναληφθέντα Χριστὸν, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ, ἀόριστον τὸν λόγον παραδόντες, γινόμενον τὸ μυστήριον ἀπὸ τότε μέχρι τῆς συντελείας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδάξαντες.

ΙΗ'. Δεῖ τοίνυν πείθεσθαι τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ ἔχεσθαι αὐτῆς ἀπρὸς ταῖς χερσί, καὶ μὴ πειθαρχεῖν δόγμασι παραδοθεῖσιν ὑπὸ τινῶν ἁγίων Πατέρων, ἀφορώντων εἰς ἐγκώμιον ἢ εἰς μείζω πίστιν καὶ οὐχὶ εἰς δογματολογίαν· καὶ ὅρα τὸ ιβ' κεφάλαιον τοῦ οἱ' παραγράφου καὶ μάνθανε εὐσεβεῖν».